

Del Silici al Mercuri. Poesia catalana actual (2a part: El buit i el silenci)

 quaderndelesidees.press/del-silici-al-mercuri-poesia-catalana-actual-2a-part-el-buit-i-el-silenci/

March 22, 2019

Risc d'implosió

No és una qüestió de noms o d'obres. Tampoc de manca de qualitat. Potser sí d'un excés d'autocomplaença. Però, sobretot, la necessitat d'un context més idoni. En l'article anterior parlàvem d'una situació de soledat del gènere. Aquesta vegada parlarem del que provoca aquest soledat, del buit i del silenci que l'envolta dins la campana de vidre on resideix. La poesia catalana (la literatura catalana) viu amb el risc constant d'implosionar, de veure com la flama se li apaga per manca d'oxigen. Hi haurà qui es referirà a la "mala salut de ferro" que sempre ha caracteritzat el gènere per tal de veure el got mig ple, o la seva pervivència al llarg dels anys malgrat totes les dificultats econòmiques, socials o polítiques. Analitzem-ho.

El radi d'acció del gènere ha estat limitat pel monstre de les "indústries culturals" des del segle XIX, que li imposa uns condicionants draconians. Malgrat tot, segueixen apareixent poetes, ja sigui perquè és un gènere excel·lent per a la formació lingüística de qui vol millorar el seu estil, per exercir el sentiment o l'experimentalisme exacerbats durant l'adolescència, per vocació autèntica. Tenim molts creadors i moltes propostes, però el problema rau en com una societat gestiona la seva pròpia literatura. Per evitar els malentesos, el conservadorisme, la carrincloneria i el narcisisme, cal treballar la manera com s'ensenya, com es transmet, com s'aprèn a llegir-la.

No sé pas si es tracta d'una llegenda urbana, ni qui ho va expressar, però m'ha arribat diverses vegades aquell càlcul que fixa en uns tres-cents el nombre de lectors de poesia catalana. I encara. Per tant, el pati de butaques és buit, i molts d'aquests lectors acostumen a ser els propis poetes, amb l'excepció de crítics i lletraferits. D'altra banda, el silenci de la platea, on a les primeres files hi hauria d'haver l'avantguarda de la crítica, és cada dia més esfereïdor. Perdem plataformes, i la crítica cada cop tendeix més a la promoció i als diàlegs de sords. Finalment, les editorials i els poetes han substituït els canals habituals de distribució i promoció per les xarxes socials. Una socialització que també té els seus perills en forma d'una falsa democratització, o millor dit, d'una democratització mediocre: la xarxa ens provoca la sensació d'igualar-nos, i l'amor propi de cadascú de nosaltres ens porta a pensar que som tan bons escriptors com qualsevol altre i que, per tant, ens mereixem la mateixa atenció. Tot plegat, té com a conseqüència la manca de criteri, el relaxament de l'exigència i la proliferació de l'*aurea mediocritas*.

Finalment, un altre aspecte que cal destacar és la preeminència d'uns valors estètics i qualitatis per damunt d'uns altres. Si disposem de poc públic, si l'enfocament crític i informatiu és molt reduït, tot plegat provoca que una minoria en siguin els beneficiats. Així doncs, quan una tendència literària s'imposa, opaca la resta de les existents. És per

això que alguns dels autors de més edat que avui dia es reivindiquen, en la seva època, pel fet de ser inclassificables o de no pertànyer a les tendències de moda del moment, no van trobar res més que el silenci. Ara mateix pot ser que patim el mateix efecte: l'alternativa que representaven les generacions de la "Cartografia de noves poètiques" ja són el present, han ocupat la centralitat. I de la diversitat de propostes que representen, les que tenen més a veure amb l'experimentalisme i l'oralitat són les més valorades. El pèndol de la poesia catalana ha tornat a moure's cap a una de les dues bandes, en aquesta absurda polarització en què ha viscut sempre i sembla que manté. Mentrestant, el gran públic llegeix Joan Margarit, com abans llegia Martí i Pol, a l'espera d'un altre nou líric efectista. De debò que no tenim altres alternatives, més enllà d'aquest reduccionisme? Precisament, és el contrari a l'eclecticisme en què tots plegats hem admès que vivim.

Socialització

En l'època de les xarxes socials, de les tecnologies de la informació, la poesia catalana no sembla que sàpiga trobar el seu lloc. Mentrestant, a la poesia castellana s'ha produït un fenomen encara més esgarrifós: l'aparició d'un perfil de poeta *youtuber* o *instagramer*.¹Més enllà de les seves activitats habituals, aquesta jovenalla ha vist com els seus laments amorosos i vitals de primera adolescència trobaven un públic potencial de milers de persones. Es tracta d'una poesia epidèrmica, que renuncia a les bases que construeixen i constitueixen el gènere (el ritme, la imatge, el llenguatge) per centrar-se en el tema i en la creació d'una empatia emocional, poesia d'autoajuda. Les editorials, a la recerca del benefici immediat, n'han vist el negoci: Defreds ha publicat a Espasa, Marwan i Ángel Zero a Planeta i Loreto Sesma a Visor, per esmentar-ne alguns. En català encara no ha passat, i dubto que sigui per més escrúpols culturals dels nostres grans grups editors. Potser cal tenir en compte que alguns dels nostres centenars de premis, o d'editorials d'autopublicació, ja ens abasteixen de productes molt semblants, potser amb una pàtina més lírica i adulta, però amb la mateixa lleugeresa creativa.

Un altre fenomen d'aquesta socialització que sí que ha influït a la poesia catalana dels darrers anys és la recuperació de l'oralitat. Molts poetes estableixen complicitats amb músics per convertir els recitals en alguna cosa més que una rapsòdia litúrgica, i se'n surten molt bé. També hem parlat a *Quadern* de l'aparició del fenomen *slam*, una forma de recitat molt propera al rap, en què la teatralitat i la improvisació centren l'atenció dels espectadors. Són bones propostes que han creat el seu propi públic, però que sovint enfosqueixen altres formes de llegir i d'entendre la poesia, donant-se situacions en què un autor o una autora pugui ser menystingut per una posada en escena més intimista. I no parlo d'un supòsit.

Foto: Butaques de Francesc Domènech (Flickr).

Buit crític

Aquest és, sens dubte, l'element més preocupant de la solidificació i contracció no només del gènere poètic, també de tota la literatura catalana. Però especialment pel que fa a la poesia, una expressió literària que depèn de la reflexió i el debat, de l'anàlisi diguem-ne acadèmica, però també subjectiva —no tot és qüestió de gustos, sinó sobretot de saber-los argumentar—, que ajudi els lectors a copsar la idea i la construcció d'un llibre o d'una obra d'autoria. Alhora, més enllà del sedàs, la crítica estableix criteris. És cert que la supèrbia o el dogmatisme poden comportar el silenci injust de determinades propostes, però no sé si és millor el calaix de sastre o el tot s'hi val de la contemporaneïtat acrítica. Segons el poeta i crític Víctor Obiols, “Que es publiqui tant —discrepo d'algunes veus que ho critiquen— no és el problema. El problema és que no es discrimini. Que no existeixi un sistema prou madur, la qual cosa inclou crítics preparats amb plataformes adequades i professionalitzades que puguin endreçar el panorama i facin que el lector se senti orientat i agombolat, però en absolut manipulat o dirigit ideològicament o estètica.”²

En aquest sentit, hem de lamentar la desaparició del suplement de Cultura del diari *El Punt Avui*, el degà de la crítica literària. Però sobretot la fi de *Poetari*, una revista íntegrament dedicada al gènere, amb ressenyes, articles d'opinió, entrevistes i articles de profunditat. El fenomen dels blogs ha perdut pistonada fins a la inanició (ara tot és ressenyisme, i a més, de novel·les, la gran majoria d'elles destinades al consum ràpid i fàcil). Els bons crítics es cansen de treballar per al dimoni, i els pocs filòlegs que surten de les facultats no troben cap tribuna des d'on començar a esmolat el seu criteri. Què ens queda? La secció setmanal del diari *Ara*, el *Núvol* de Bernat Puigtobella o la valenciana *Caràcters*, que no és poca cosa. Fan molta feina, és clar, però de forma puntual i insuficient. Algú podria esmentar *Reduccions*, *Els marges*, *Serra d'Or*, *L'Avenç* o *El Temps*, però o bé les seves concepcions s'allunyen de la crítica literària *per se*, o bé disposen de poc espai. Tanmateix, hi són i cal destacar-ho.

El tema donaria per a un sol número de *Quadern*, perquè caldria aclarir què s'ha entès fins avui com a crítica al nostre país, i què hauria de ser en realitat des d'una òptica més productiva i menys dogmàtica. Obiols proposa una interpretació de la tasca del crític molt assenyada, que s'acosta a aquella idea d'Oscar Wilde de la crítica com a gènere

literari en si mateix: “Hi ha, però, una mena de crític —que a mi m’escou d’allò més bé— que exerceix la crítica com a prolongació de la feina creativa d’escriure i de pensar, o simplement de llegir i comentar allò que s’escriu. És una mena de crític que no està disposat a renyar a ningú ni a donar lliçons, a fiscalitzar, ni molt menys a indicar quin camí s’ha de seguir. Hom pot donar explicacions —d’utilitat sempre relativa—, posar ordre, fins i tot consagrar algú o simplement expressar la fascinació per una obra. (...) En realitat, la crítica no és sinó un gènere literari més, una funció cultural, un rol públic, una modalitat comunicativa i expressiva. (...) Si el crític no parla de la vida a través de la literatura, i no es val de la literatura per desxifrar la vida, no arriba a fer gran cosa de vàlua.”³

Obrir el debat

La voluntat d’aquest text no és altra que tractar els claroscurs del gènere i obrir un debat. Com en el cas de *El futur. Poesia de la inexperiència* (Cafè Central-AdiA), de Jaume Munar, un assaig que opta per la forma de “pamflet” (*sic*) per tal d’interpel·lar creadors i lectors. Les primeres reaccions no s’han fet esperar. Al “Llegim” de l’*Ara*, Pere Antoni Pons⁴ opina que el llibre “és **provocador i programàtic**, que hi prevalen les **declaracions contundents i unívocues per sobre de les reflexions ponderades** i els matisos, (...), i que el conjunt es caracteritza per un to de reprovació excitada, per un ritme accelerat que no admet reformulacions i per un desplegament d’idees combatiu i maximalista”. Li critica l’agressivitat que empra pel que fa a la “poesia de l’experiència”, però tanmateix, conclou que “**Aquesta mena de llibres s’han de valorar pels debats que enceten més que per les conclusions a què arriben i les veritats que revelen**”. Adrià Pujol, a “La Llança”⁵, també destaca l’atac a la carrincloneria poètica: “contraposa el paquet lacrimogen a la poesia que en diu de la inexperiència, ço és, la prosopopeia que sotja l’inconegut, grata el futur, se serveix del dubte, lluny de focus i de padrins i d’aplaudiments, lliure dels capricis mundans: el reconeixement i les virolles.” Pujol també matisa el discurs de Munar quan assenyala que Celan, Vinyoli o Rilke, poetes que posa com a exemple de l’autor insubornable i navegant literari, “francament, no s’adeqüen a l’anti-motlle argüit: (...) tres mansos que en vida no es pot dir que lliguessin curt el Jo i encara menys que el distingissin de les obres llurs, de cares a la galeria.” Xavier Serrahima⁶ destaca la crítica de l’autocomplaença i l’advertiment “del perill que suposa creure (massa) en els oasis sublins. Sobretot, perquè quan els Narcisos es miren en excés als seus estanys, corren el risc d’acabar ofegant-se.” Finalment, a l’*Ara Balears*, Sebastià Alzamora⁷ l’entrevista. El propi Munar reconeix que el llibre “està ple de reduccionismes. Hi falten, deliberadament, els grisos, el matís. Però la qüestió que vull plantejar-hi és la necessitat que l’artista, el poeta, transcendeixi la particularitat per accedir a la universalitat.” Apareixen qüestions com la necessitat de la reflexió, de l’aïllament, del treball i l’exploració de la paraula, o la crítica als premis literaris. I no crec que hi hagi res a criticar, ans al contrari.

Tanmateix, Munar cau en llocs comuns que caldria matisar. Em pregunto, per exemple, si no fa massa temps que carreguem els torrons a “l’experiència” sense adonar-nos que és un debat superat. Si voleu, és cert que en el món acadèmic i d’ensenyament, sobretot a primària i secundària, la poesia és un gènere tradicionalment presentat sota l’òptica de l’expressió del sentiment i l’emoció. I que el gran públic, si ha de llegir un sol poema o un llibre de poemes a la seva vida, prefereix el lirisme entenedor i lacrimogen. Però si ens fixem en la nòmina de premis dels darrers anys (i en la crítica als premis coincideixo amb Munar), cada cop en reben més poetes de generacions actuals que representen poètiques alternatives. El problema no és pas aquest, sinó que l’experimentalisme també pot convertir-se en una forma de recollir les virolles i l’aplaudiment a través de la còpia i la repetició. O, al contrari, que la manca de reconeixement general i la victòria del materialisme fan perdre talents i oportunitats.

El debat, doncs, és obert. Substituïm el buit i el silenci per la presència i les propostes.

David Madueño Sentís

Bibliografia

⁽²⁾ Víctor OBIOLS. “Temes, formes, esclats i fluències”. Dins Olívia GASSOL i Òscar BAGUR (eds.), *La poesia catalana al segle XXI, balanç crític* (Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura, 2018: p. 9-26).

⁽³⁾ Víctor OBIOLS, *op. cit.*

David Madueño Sentís

Sabadell, 1976. Llicenciat en Filologia catalana per la UAB. Exerceix la docència, la correcció de textos i la crítica literària en revistes com *Quadern*, *Caràcters* i *Poetari*. Ha guanyat els premis Estrem i Fa de Falset (2008), Foment Literari (2008), La Mar de Lletres (2011) i Vila de Martorell al [...]

[Llegir més](#)

